

Markedsliggørelsens markedsføring – Neoliberale ekspert-, rådgivnings- og lobbynetværker

AF DIETER PLEHWE OG MATTHIAS SCHMELZER

SLAGMARK #74
SIDER: 53-67

Den fremspirende historiske forskning om den markedsliggørelse, der siden 1970'erne er fulgt i kølvandet på neoliberale politiske reformer, deregulering og privatisering, har fremhævet, at der var tale om et epokegørende brud, drevet af omfattende strukturelle ændringer i den globale økonomi, sociale relationer og kulturelle identiteter.¹ Denne accentuering af den sociale og økonomiske transformation har, af gode grunde, omgået ældre historiske traditioner, der fokuserede på begivenheder, diskurser, specifikke interesser og individuelle aktører. Markedsliggørelsen af de sociale relationer bliver således ofte betragtet som et resultat af processer, der lå uden for rækkevidde af de formålsbestemte aktører, der promoverede specifikke sociale forandringer. Selvom dette historiske fokus ikke tillægger uafhængige, specifikke agenter og selvforherligende ledere og deres intellektuelle følge kausal betydning, tilslører det ikke desto mindre oprindelsen af ideer og begreber, der senere blev vigtige redskaber for politiske ledere og de specifikke konstellationer af interesser, viden og aktører, der foregreb og på original vis promoverede markedsliggørelsen af økonomiske og politiske institutioner (se f.eks. Doering-Manteuffel & Raphael, 2012; Harvey, 2007).

Neoliberalismens stamfædre var længe før 1970'erne indlejret i transnationale netværk, der udformede, radikaliserede og tilskyndede markedstilgange i nye aka-

demiske og samfundsmæssige sammenhænge. Markedsliggørelsen af samfundet, det vil sige den accelererede transformation af traditionelle sociale relationer, som er tæt relateret til det, man med en sociologiske term kalder individualisering, lægger ikke kun vægt på individets økonomiske egeninteresse og nyttemaksimering. Den fordrer også en udvidet forestilling om kommodificering, der udbreder markedsrationaliteter til diskussionen af institutionelle bolværk og til analysen af sfærer, der ikke traditionelt er blevet betragtet som økonomiske, eksempelvis uddannelse, sundhed og social reproduktion (ægteskabsmarkeder, datingbørser og så videre). Nylig forskning i organiserede neoliberale netværk har fremhævet, hvordan markedsliggørelsen af begreber og argumenter for markedsliggende processer blev udviklet inden for transnationale netværk, og hvordan aktører forsøgte udbrede markedet og markedsrationaliteter. Denne forskning, der primært er blevet udviklet af folk, der arbejder inden for statskundskaben, sociologien, den økonomiske tænkningens historie, internationale relationer og international politisk økonomi, bidrager med et frugtbart perspektiv, rejser vigtige spørgsmål og fremfører begreber, der er nyttige for historiske undersøgelser af den tredje bølge af markedsliggørelse siden 1970'erne.²

I denne artikel tager vi bestik af denne litteratur og diskuterer dens fordele og udfordringer samt udstikker perspektiver for fremtidig forskning. I særdeleshed fokuserer vi på det transnationale ekspert-, rådgivnings- og lobbynetværk, der er forbundet til Mont Pèlerin Society (MPS) og dets aktiviteter i forhold til at markedsliggøre økonomiske og sociale sfærer, der ikke tidligere er blevet betragtet som markeder. Denne gruppe af intellektuelle, erhvervsfolk, politikere og videnskabsfolk, der blev grundlagt i 1947 i det schweiziske Alpe-ressort Mont Pèlerin af den østrigske økonom Friedrich von Hayek og den schweiziske erhvervsmand Albert Hunold, er blevet identificeret som det mest omfattende neoliberale diskursive fællesskab. Fra dets ydmyge oprindelse med 38 mandlige og udelukkende vestlige deltagere på det konstituerende møde har MPS siden udviklet sig til et globalt netværk med mere end 1200 medlemmer. Frem for at tage allerede eksisterende normer, interesser og principielle overbevisninger for givet argumenterer vi for, at et fokus på dette netværk hjælper med at forstå vigtigheden af langvarige transnationale intellektuelle bestræbelser på at udvikle, forme, prioritere og generalisere specifikke perspektiver og præferencer, der gik forud for de samfundsmæssige forandringer, som forbindes med den neoliberale 'modrevolution' imod planlægning og den af-

kommodificerede velfærdsstat (Cockett, 1994). Efter at have udlagt de primære fordele ved en sådan forskningsagenda fremlægger vi en grov skitse, der belyser MPS's strukturer, udvikling og transnationale netværk af tænketanke. Dernæst fremlægger vi en kronologisk oversigt over MPS's aktiviteter og slutter af med et kort eksempel på en transnational netværksanalyse i et studie af Bretton Woods-systemets fald.

FORSKNINGSAGENDAENS POTENTIALER

En historisk forskningsagenda, der fokuserer på neoliberale ekspert-, rådgivnings-, og lobbynetværk, har fire fordele. For det første sikrer dette fokus opmærksomhed på aktører, der var involveret i de transnationale indviklinger, udvekslinger, institutionelle ændringer og konvergenser, og som er vigtige prismere for at forstå den internationale dimension af de forandringer, markedsliggørelsesprocessen har bragt med sig. Historisk forskning har belyst, hvor fundamentalt de strukturelle brud, der var relateret til 'det globale chok' og neoliberalismens gennembrud, overskred nationale grænser (Ferguson m.fl., 2010; Doering-Manteuffel & Raphael, 2012; Harvey, 2005). Men litteraturen, der behandler spredningen, overføringen og oversættelsen af policy-ideer, modellerer fortsat institutionelle forandringer inden for rammerne af den individuelle stat og reproducerer dermed det dominerende metodisk nationalistiske perspektiv (Simmons, Dobbin & Garrett, 2008). Fordi de systematisk fremfører *open system*-perspektiver, kan transnationale netværksstudier hjælpe med at overvinde de deraf følgende begrænsninger.

For det andet medfører forskningsagendaen et fokus på forskellige organiserede neoliberale aktører, der ikke sædvanligvis studeres samlet, f.eks. intellektuelle, rådgivningsbureauer, politiske eksperter, mediepingere, erhvervsledere og tænketanke. Ved at vise, hvordan aktører var intimt forbundne gennem personlige overlap og udveksling af ideer og tilgange, kan de undersøges som relaterede agenter og diskursive koalitioner med blivende kendetegn. Historisk funderede sociale netværksstudier muliggør gruppebiografier, der overkommer idéhistoriens typiske fokus på individuelle aktører og deres skrifter. Hvis forskningen udelukkende fokuserer på intellektuelle, kan vigtige aspekter af vidensproduktionens sociale dimension hurtigt undslippe analysen. Neoliberale verdenssyn og akademiske og politiske perspektiver er afhængige af mange koproducerende aktører” i skyggen af Hayek og Friedman” (Plehwe & Walther, 2014).

For det tredje hjælper agendaen med at studere de forskelligartede processer, der er involveret i, hvad man kan kalde 'markedsføringen' af ideer. Dette inkluderer ikke blot strategisk motiverede interne debatter i den neoliberale lejr, men også dedikerede transnationale og interdisciplinære bestræbelser på at influere bl.a. politiske beslutningstagere og ledende kræfter i erhvervslivet. Den neoliberale bevægelses sociale teknologi inkluderer en række prisuddelinger, hvis modtagelse er forbeholdt akademikere og praktikere (Walpen, 2004; Plickert, 2008). Tænkertank-professionelle formåede at opbygge et transnationalt netværk af magtfulde tænketanke og relaterede organer som forlag, nyhedsbureauer og sågar universiteter – eksempelvis Marroquin University i Guatemala og ESEADE business-skolen i Argentina (Plehwe, 2011).

Sidst men ikke mindst bygger studiet af transnationale ekspert-, rådgivnings- og lobbynetværk bro over skellet mellem strukturelle og aktør-centrerede tilgange til viden og ideer. Opsporingen af sådanne netværks historiske udvikling hjælper med at lokalisere og rekonstruere de institutionaliserede relationer mellem aktører. I sidste ende bidrager det til empiriske studier af organisationer som diskursive koalitioner og til forståelsen af sociale kræfters strukturelle dimensioner i bredere forstand. F.eks. kan vi langt bedre forklare sparepolitikens grundlag, hvis vi ikke bare kigger på samtidige fortalere for 'udvidet sparepolitik', men også inddrager den tyske ordoliberal tænkning og de relaterede italienske traditioners historie i et længere perspektiv (Blyth, 2013).³ I forlængelse af Alfred Schütz kan man betragte neoliberal ideologi som et lag af viden og ideer, der skaber de strukturelle betingelser for samtidige tænkere og skribenter (Schütz, 1964).

MONT PÉLERIN SOCIETY OG DETS TRANSNATIONALE NETVÆRK AF TÆNKETANKE

Siden Bernhard Walpens banebrydende analyse af netværket og dets politikker har forskere analyseret en lang række facetter af MPS's transnationale oprindelse, intellektuelle produktion og indflydelse (Walpen, 2004; Mirowski & Plehwe, 2009; Schmelzer, 2010). Nogle forskere fremhæver de amerikanske aspekter af det transnationale netværk, udfordrer den neo-gramscianske (hegemoniteoretiske) tilgang til det pionerende fællesskab og betvivler det stærke fokus på MPS. Ikke desto mindre anerkender denne litteratur de sociale og transnationale (netværks-)dimensioner af de neoliberale intellektuelle bestræbelser, deres relevans for liberalismens

fornyelse og en social orden baseret på ekspanderet, men forbeholden markedsliggørelse (Burgin, 2012; Plickert, 2008; Stedman Jones, 2012).⁴ Litteraturen deler også en interesse for forbindelsen til erhvervslivet, medierne og politiske organisationer og institutioner.

I 1930'erne blev 'laissez-faire' og 'Manchester-liberalisme' miskrediteret blandt mange politikere og intellektuelle på grund af dens tillid til de uregulerede markeds kræfter, som blev betragtet som ansvarlige for Den Store Depression. I flere af de efterfølgende årtier blev statsintervention og regulering af økonomien øget, mens liberale intellektuelle var isoleret i offentligheden og den akademiske verden. I 1938 samlede Colloque Walter Lippmann i Paris en udvalgt gruppe af intellektuelle, som introducerede begrebet neoliberalisme som betegnelse for et kollektive projekt, der havde til formål at genvinde hegemoniet i den offentlige debat og den politiske arena (Denord, 2009). Neoliberalismens kerneprincipper, omkring hvilke debatterne i MPS var centreret, blev fastlagt i den oprindelige slutmåls erklæring, der blev vedtaget på organisationens første møde i 1947. Denne erklæring skitserer en vision, der lægger vægt på markeds mekanismernes og konkurrencedrevne processers angivelige overlegenhed i forhold til statsdrevne former for social og økonomisk organisation. Slutmåls erklæringen kræver også en redefinition af statens funktion, ikke mindst i forhold til beskyttelsen af individuelle rettigheder, navnlig ejendomsrettigheder, men også hvad angår sociale minimumsstandarder, der "ikke er begrænsende i forhold til markedet" (Hartwell, 1995). Den kombinerede insisteren på markedets overlegenhed og behovet for at staten opretholder markedet, er ofte blevet overset af kritikere, som reducerer neoliberalismen til et angreb på velfærdsstaten i de uhindrede markeders navn.

Eftersom MPS inkluderer medlemmer af forskellige neoliberale overbevisninger, der spænder fra Freiburg- og Chicago-skolerne til den østrigske skole og libertariere (der står stærkest i USA), skal neoliberalismen som politisk filosofi og projekt desuden betragtes som 'pluralt'. Snarere end en homogen og lukket konstruktion af ideer er der tale om en bevægelig størrelse, som har ændret sig afhængig af kontekst, periode og sted (Peck, 2012 er et fremragende geografisk studie af neoliberalismens historie). I denne sammenhæng bærer MPS-møderne vidnesbyrd om en søgen efter måder at udvide og applicere, hvad der ikke desto mindre kan betragtes som et fælles sæt af normer og principielle overbevisninger (Plehwe & Walpen, 2005). Endelig har MPS-relateret forskning og diskussion belyst de neoliberales nye

begrebsliggørelse af markeder som informationsprocessorer. Friedrich von Hayeks essay 'The Use of Knowledge in Society' fra 1945 var med til at skifte økonomers opmærksomhed fra rationelle og optimale modeller (baseret på perfekt information) til distributionen af viden i samfundet, hvorved Hayek startede en 'intellektuel revolution' (Stiglitz, 2000).⁵ Debattens nye betingelser var ikke længere, hvordan man allokerer knappe ressourcer, der har alternative anvendelsesmuligheder, til endemål, men om hvordan man udnytter viden, der ikke uden videre er tilgængelig for alle. I den sammenhæng banede overgangen fra produktionsfaktorøkonomi til informationsøkonomi vejen for en lang række idéer om markedsliggørelser ikke bare inden for den økonomiske tæknings traditionelle rammer, men også i helt nye terræner (inklusiv privatisering, deregulering, liberalisering på tværs af grænser, stemmesystemer og public og social choice). Sådanne konceptualiseringer af markedsliggørelse blev ikke udelukkende udviklet af MPS-medlemmer, men mange af de involverede i debatterne var medlemmer af MPS (Ptak, 2009; Amadae, 2003).

Både MPS's infrastruktur og *modus operandi* var centreret omkring transnationale netværk, der leverede grundlaget for den 'kosmopolitiske kapitalismes' nye neoliberale ånd (Giersch, 1989). De fleste af aktiviteterne var dedikeret til udbredelsen af neoliberale rationaliteter og teknikker til så mange steder i civilsamfundet som muligt. Disse komponenter var hovedsageligt modelleret efter samme mønster som de forskellige tænketanke, der var der stiftet af MPS-medlemmer, eksempelvis American Enterprise Institute, Institute of Economic Affairs, Walter Eucken Institut og Heritage Foundation (for en liste over tænketanke med direkte forbindelse til MPS, se Plehwe & Walpen, 2005, 16). Måden hvorpå neoliberalisme avanceres i til tider fjendtlige territorier kan betragtes som 'strategisk replikation' (Botzem & Plehwe, 2009). Neoliberale ideer blev spredt gennem publikationer, inden for nationale og internationale ekspertkredse og paneler, gennem et stort netværk af tænketanke og – i særdeleshed siden 1980'erne – gennem medierne.

FRA 'SAVING THE BOOKS' TIL HEGEMONI: MONT PÈLERIN SOCIETYS SKIFTENDE AKTIVITETER

Selvom forskellige aspekter af MPS og dets netværks interne debatter, karakteristika og aktiviteter er blevet studeret, mangler der stadig at blive skrevet en overordnet kronologi (se dog Mirowski & Plehwe, 2009; Jones, 2012). Groft sagt kan man betragte 1950'erne og 1960'erne som en periode, hvor bevægelsen på én gang var

fremspirende og i defensiven – et internt ordsprog lød 'saving the books'. MPS's aktiviteter i denne periode fokuserede på at klargøre kerneprincipper og skabe intern konsensus om policy-spørgsmål og strategiske muligheder med henblik på at etablere et grundlag for avanceringen af den neoliberale sag i væsentlige akademiske felter og på at opbygge netværket og det første lag af stærke tænketanke. Men de neoliberales indflydelse, akademisk såvel som politisk, forblev overordnet set marginal. Selv i Vesttyskland, hvor MPS-økonomer indtog centrale poster i Konrad Adenauers administration, var deres indflydelse begrænset (Bank, 2013). I løbet af de MPS's tidlige årtier formåede neoliberale kun at øve stærk indflydelse på specifikke, om end vigtige, policy-områder. Eksempelvis var MPS-medlemmer blandt de vigtigste rådgivere for Præsident Nixon, da han afmonterede Bretton Woods monetære orden (Schmelzer, 2010). Handelsøkonomer som Gottfried Harberler, der var medlem af MPS, var væsentlige spillere i de tidlige forhandlinger om GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), og MPS-medlemmer var instrumentelle i forhold til at gøre konkurrencepolitik til en kerneprioritet for det Europæiske Fællesskab (Bair, 2009; Wegmann, 2002).

På baggrund af den verdensomspændende økonomiske krise, der kom som et chok for det politiske etablissement og udfordrede de keynesianske policy-redskaber, intensiverede MPS-medlemmer og deres brede netværk af tænketanke fra midten af 1970'erne og fremefter deres modangreb på socialismen, blandingsøkonomien og velfærdsstaten. Perioden fra midten af 1970'erne til Den Kolde Krigs afslutning kan betragtes som bevægelsesfasen. Her spillede neoliberale økonomer med tætte forbindelser til MPS en afgørende rolle i Pinochets neoliberale eksperimenter i Chile (Fischer & Plehwe, 2013). Endnu mere indflydelsesrige var de politiske kursskifter, der fulgte i kølvandet på Thatchers (1979) og Reagans (1980) administrationer i henholdsvis Storbritannien og USA, og som begge var stærkt påvirket af MPS-ideer og ansatte MPS-medlemmer i nøgleroller.⁶ I mange internationale organisationer og i flere og flere lande vendte politikere og bureaukrater sig mod neoliberale ideer, herunder deregulering, monetarisme og markedsbaserede reformer, der var blevet diskuteret inden for rammerne af MPS, for at adressere den økonomiske krise (Abdelal, 2007; Stedman Jones, 2012; Mirowski & Plehwe, 2009). Medlemmer som Deepak Lal og Herbert Giersch pressede henholdsvis den globale frihandelsagenda og indre marked-programmet frem på den europæiske dagsorden. Deres angreb på udviklingsøkonomien banede vejen for den såkaldte Washington Consensus, der

betegner et sæt neoliberale udviklingsøkonomiske forskrifter, som har domineret IMF, Verdensbanken og WTO siden midten af 1980'erne (Lal, 1983/2000; Plehwe & Mirowski, 2009).

MARKEDSLIGGØRELSEN AF DEN INTERNATIONALE FINANSVERDEN: MONT PÈLERIN SOCIETY OG DE NEOLIBERALE BESTRÆBELSER PÅ AT REFORMERE BRETTON WOODS

Det der generede organiserede neoliberale mest i årtierne efter krigen og som skabte de længste og mest omtvistede interne kontroverser, var det internationale monetære system. Efter Den Store Depression og godt ind i 1960'erne betragtede de fleste økonomer og beslutningstagere frie internationale kapitalstrømninger som destabiliserende for et fungibelt og langtidsholdbart kapitalistisk system. Det monetære Bretton Woods-system, der blev etableret i 1944 som den internationale ramme omkring en ny koordineret kapitalisme, løsrev således internationale kapitalstrømninger fra markedskræfterne og indførte valuta- og kapitalkontroller (Rugie, 1982).

Men disse kontroller var en torn i øjet på de neoliberale. I deres optik størknede kapital- og valutakontroller kapitalismens blod (for at parafrasere Milton Friedmans ord fra 1967). Det kunne sågar føre til markedssystemets endeligt, som Fritz Machlup havde påpeget i 1950, eller til den vestlige civilisations fald, som Ludwig von Mises formulerede det (for flere detaljer, se Schmelzer, 2010, s. 58-64). Det er afslørende, at de neoliberale så statsregulering og kapitalkontroller som den største trussel mod individuel frihed og den vestlige civilisation som sådan – på trods af at det ikke indebar restriktioner for dem, der ikke var involveret i den globale kapitalhandel. MPS-neoliberale var generelt enige om, at Bretton Woods var en milepæl på vejen mod trældom. Ifølge Hayek var valutakontrol ”det afgørende skridt på vejen mod totalitarisme og undertrykkelsen af individuel frihed” (Hayek, 1944, s. 96). Omvendt tilbød Bretton Woods-systemets problemer og modsætninger i slutningen af 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne nye muligheder for at fremme et neoliberalt markedsregime. Dette var ofte et prominent emne i en lang række diskussioner i MPS.

Mens neoliberale var forenede omkring behovet for det, man kan betegne som markedsliggørelsen af valutaveksling og internationale kapitalmarkeder, kunne de ikke blive enige om et alternativ til Bretton Woods-systemet. Skillelinjen i deraf

følgende kontrovers, som dominerede mange af møderne i efterkrigstiden, gik mellem fortalerne for guldstandard, der var anført af Mises og Hayek, og fortalerne for frie valutakurser, som inkluderede Friedman, Machlup og Harberler. Den interne debat var hård, men guldstandard mistede hurtigt støtter. Fortalerne for frie valutakurser argumenterede for, at flydende valutamarkeder i det lange løb ville underlægge nationale penge- og finanspolitik markedsdisciplin, da der ville være grænser for, i hvor høj grad lande kunne benytte devaluering som en vej til at adressere dårlig konkurrenceevne. Monetaristerne forsøgte også at kontrollere pengemængden i samfundet og holde den inden for stramme grænser ved at presse på for at få uafhængige centralbanker, der følger fastsatte regler i stedet for at forlade sig på demokratiske beslutningsprocesser. I 1960'erne, da tilhængerne af flydende valutakurser havde vundet den interne debat, lancerede de en bemærkelsesværdig transnational kampagne rettet mod at overbevise centrale beslutningstagere og eksperter, der for de flestes vedkommende på dette tidspunkt stadig betragtede fleksible valutakurser som opskriften på ustabilitet og krise, om fordelene ved en sådan post-Bretton Woods-orden. Denne storstilede akademiske kampagne, hovedsageligt koordineret af MPS-medlemmer, involverede ikke bare en samordnet kommunikationsstrategi og en omfattende publiceringsindsats på tværs af Atlanten, men også organiseringen af periodens mest indflydelsesrige videnskabelige konferenceserie om monetære spørgsmål, der var rettet mod økonomer, private- og centralbankfolk. Da Bretton Woods-systemet var på randen af kollaps i de tidlige 1970'ere, havde den diskursivt fleksible valutakurskoalition opbygget en stærk international alliance, der fik stor indflydelse. Alliancen udøvede særligt denne indflydelse ved at indtage centrale ekspert- og rådgivningsposter i Nixon-administrationen, der gjorde endelig op med den amerikanske dollars guldpåret i 1971 og ikke siden vendte tilbage til et fast valutakurssystem på globalt plan (Schmelzer, 2010, kap. 4).⁷

KONKLUSION

Det sidste halve århundredes markedsliggørelse – med alle de modsigelser, der blev tydelige under finanskrisen fra 2009 og frem – skete ikke af selv, men blev promoveret af specifikke organiserede netværk af intellektuelle, akademikere, mediepingere og tænketanke. Et fokus på det centrale neoliberale netværk, Mont Pèlerin Society, belyser spændingerne mellem forskellige neoliberale forståelser af forbeholden

markedsliggørelse, som allerede prægede den neoliberale tænknings oprindelse i 1930'erne og 1940'erne, og som fortsatte med at forme MPS's heterogene netværk gennem dets historie. MPS organiserede en pluralistisk debat inden for neoliberale rammer, der etablerede et rum mellem klassisk laissez-faire liberalisme på den ene side og kollektivismen og planlægning på den anden. 'Neo' i neoliberalisme har en præcis betydning i den forstand, at betegnelsen refererer til accepten af, at statens positive funktioner skal udvides med henblik på at værne om den kapitalistiske markedsorden. I 2006 grundlagde selverklærede kulturelt konservative libertariere Property and Freedom Society, netop fordi de betragtede MPS som værende alt for neoliberal og villig til at gå på kompromis med 'socialismen'.⁸

Bortset fra at studier af MPS-relaterede ekspert-, rådgivnings- og lobbynetværker afklarer neoliberalismens signifikans vis-à-vis 'klassisk' liberalisme, undgår de også den løsrevne idéhistories vildfarelse, der minder om den simple ideologiske instrumentalismes vildfarelse. Mens f.eks. Philip Plickert detaljerigt behandler MPS-folkens bidrag og interne debatter, men afstår fra at diskutere deres politiske relevans og forbindelser til erhvervsinteresser, gør David Harvey og mange traditionelle marxister sig ikke den ulejlighed at håndtere MPS-netværkenes komplekse historie, som i bedste fald behandles overfladisk afhængig af, hvordan det passer med marxisternes interesse for kapitalismen (Plickert, 2008; Harvey, 2007). Det forbeholdne markedsliggørelsesprojekts tvetydigheder og modsigelser og dets komplicerede politiske karakter forbliver således i mørket.

Denne artikel har belyst potentialerne, der er forbundet med en forskningsagenda, som fokuserer på transnationalt organiserede neoliberale netværk. MPS-relaterede studier står dog over for en række begrænsninger, og forskellige områder er stadig underbelyste. Vigtigst er, at dybdeborende forskning i spørgsmålet om indflydelse kun lige er påbegyndt. Mens 'neoliberalism studies' nu nærmest er et globalt foretagende, foreligger der få beretninger, der til fulde udnytter de tilgængelige historiske arkiver og den historiske sociale netværksanalyse.⁹ Ydermere bør fremtidige studier forfølge en relationel tilgang til studiet af konkurrerende (transnationale) ekspert-, rådgivnings- og lobbynetværk. Det er ikke kun neoliberale, der har organiseret sig i netværk. Vi er derfor nødt til at have bedre overblik over de konkurrerende kræfter for bedre at kunne bedømme de neoliberales rolle og relevans. Eksempelvis har vi brug for et bedre overblik over de konkurrerende netværk af organiserede økonomer, der kæmpede for en styrkelse af keynesianisme og for økologiske reformer.

På trods af betydelig interesse for neoliberalisme i både det globale nord og det globale syd er der stadig lang vej igen i forhold til undersøgelser af intellektuelle, der står 'i skyggen af Hayek og Friedman' (Plehwe & Walther, 2014). De fleste af de seneste diskussioner har fokuseret på angelsaksisk neoliberalisme og har forsømt/ignoreret ledere som Manuel Ayau i Guatemala eller Chiako Nishiyama i Japan, for slet ikke at tale om menige medlemmer i forskellige lande. Selv om et faretruende snævert, mestendels angelsaksisk, snarere end virkeligt transnationalt fokus karakteriserer de nyeste engelsksprogede studier af MPS, udviser studier, der påstår at nedtone MPS's indflydelse, et tilsvarende snævert fokus på kun de mest berømte neoliberale på bekostning af de mange mindre berømte, men ikke desto mindre dybt indflydelsesrige neoliberale akademikere, entreprenører, intellektuelle og 'idegenbrugsforhandlere', der udgør MPS-netværket.

Vi er heller ikke i nærheden af at have rekonstrueret MPS-kredsenes indflydelse på statskundskaben, der er kendt for sit inter- og transdisciplinære fokus som bevidnet af rational choice-baseret neo-institutionalisme, public choice, 'law and economics' og informationsøkonomi. Brobygningen til sociologi, statskundskab, økonomividenskab og jura og institutionaliseringen af tværdisciplinære bestræbelser har været afgørende for det neoliberale tankekollektivs varige og transformerende succes. Udfordringen er åbenlys: Emnet fordrer teamwork og samarbejde mellem individuelle forskere, der fokuserer på specifikke aspekter og bruger forskellige metoder. Der er blevet oprettet tænketanksdatabaser, som kan danne grundlag for at studere forbindelserne mellem MPS og andre interessenetværk. Hvad angår metode, lægger materialet op til en kombination af kvantitative og kvalitative tilgange baseret på store (netværks- og bibliometriske) og dybe (biografiske og arkivmæssige) data.¹⁰ Vi får se, hvilke videnskabelige institutioner der er villige til at give husly til en ny samarbejdende historiografi, der kan belyse de implicerede emner på tilstrækkelig vis.

Oversat af Jacob Jensen

© Forfatterne, *Zeithistorische Forschungen* og *Slagmark*

NOTER

- 1 Dette er en oversættelse af en artikel, der blev udgivet i 2015 under titlen "Marketing Marketization: The Power of Neoliberal Expert, Consulting and Lobby Networks" i *Zeithistorische Forschungen/Studies in Contemporary History* 12, 488-499.
- 2 For en gennemgang af de tre bølger af markedsliggørelse, der følger Polanyi, se Burawoy (2005).
- 3 Alberto Alesina og Silvia Ardagna fra den italienske Bocconi-skole byggede eksempelvis på den italienske public finance-skole. Bocconi-skolens hjeminstitution i Italien blev grundlagt af de mest prominente italienske MPS-medlemmer, Italiens tidligere præsident Luigi Einaudi.
- 4 Som forklaret nedenfor var den centrale indsigt hos deltagerne ved Colloque Walter Lippmann og på MPS-møderne, at laissez-faire ikke virker. Selvom markeder i dette perspektiv bliver betragtet som overlegne i forhold til planlægning, kan de ikke lades alene og kræver derfor tiltag, der sikrer og opretholder deres funktion. Omfanget af sådanne tiltag afhænger selvfølgelig af omstændighederne og kan kun betragtes som værende af midlertidig relevans. En principiel afvisning af dette syn forandrer neoliberalisme til palæoliberalisme, en regression der på det seneste eksempelvis har kunnet observeres med hensyn til forestillingerne om selvreguleringerne finansmarkeder. Vi konceptualiserer derfor neoliberalisme som forbeholden markedsliggørelse.
- 5 Hayek skrev: "Problemet med en rationel økonomisk orden er, at viden om de omstændigheder, som vi skal gøre brug af, aldrig eksisterer i koncentreret og integreret form, men kun som spredte bidder af ufuldstændig og ofte kontradiktorisk viden, som alle de separate individer besidder (Hayek, 1945, s. 519-520).
- 6 Forskere, der nedtoner MPS-kredsens indflydelse på det neoliberale gennembrud i 1970'erne og 1980'erne, har fuldstændig ret, hvis de tænker på neoliberale agenter, men de formår tilsyneladende ikke at anerkende de institutionaliserede diskursive koalitions *agency*, som er svært at forklare uden henvisning til MPS's og dets allieredes igangværende kollaborative bestræbelser (Walpen, 2004; Cockett, 1995).
- 7 I Vesteuropa blev en afvigende neoliberal opfattelse dog indflydelsesrig gennem den Vesttyske Bundesbanks stigende magt samt dannelsen af det europæiske monetære system (Se McNamara, 1998; Mourlon-Druol, 2012).
- 8 Den klareste beskrivelse af de forskellige neoliberale poler findes i Plickert, 2008, s. 462-463. Sammenlign med <http://propertyandfreedom.org>.
- 9 F.eks. har Max Bank for nylig brugt tre case studier fra tiden efter anden verdenskrig til i detaljer at bedømme rækkevidden og begrænsningerne af MPS-medlemmer i Konrad Adenauers og Ludwig Erhards Tyskland. Og selvom Milene Wegmann har gjort et godt stykke arbejde med

at belyse de neoliberales indflydelse på udviklingen af de tidlige EF, lider hun af en mangel på kritisk distance til emnet. Bank og Wegmann bidrager med interessante kontraster, hvad angår neoliberalismens kerneemne: Konkurrencelovgivning. Mens Bank detaljerigt demonstrerer, hvordan MPS-eksperter ikke formåede at gennemtvinge deres mål i tysk kartellovgivning, påstår Wegmann at kampen om karteller i Europa endte med en sejr til de neoliberale. I det lange løb er Wegmanns observation rigtig, men hun overser, hvor meget der skulle i spil i tilgift til de neoliberales indflydelse i de tidlige år (Bank, 2013; Wegmann, 2002).

10 Se <http://www.thinktanknetworkresearch.net>

LITTERATUR

- Abdelal, R. (2007). *Capital Rules. The Construction of Global Finance*. Cambridge: Harvard University Press.
- Amadae, S. M. (2003) *Rationalizing Capitalist Democracy: The Cold War Origins of Rational Choice Liberalism*. Chicago: Chicago University Press.
- Bair, J. (2009). Taking Aim at the New International Economic Order. I P. Mirowski og D. Plehwe (Red.), *The Road from Mont Pèlerin: The Making of the Neoliberal Thought Collective* (s. 347-385). Cambridge: Harvard University Press.
- Bank, M. (2013). Stunde der Neoliberalen? Politikberatung und Wirtschaftspolitik in der Ära Adenauer. Ph.d.-afhandling. University of Cologne.
- Blyth, M. (2013). *Austerity: The History of a Dangerous Idea*. Oxford: Oxford University Press.
- Botzem, S. & Plehwe, D. (2009). Transformation globaler Machtstrukturen: Private Organisationen als Akteure grenzüberschreitender Ordnungsbildung. I Klaus Dingwerth, Dieter Kerwer og Andreas Nölke (Red.), *Die Organisierte Welt. Internationale Beziehungen und Organisationsforschung* (s. 263-289). Baden-Baden: Nomos.
- Burawoy, M. (2005). Third-Wave Sociology and the End of Pure Science. *American Sociologist*, 36(3-4), 152-165.
- Burgin, A. (2012). *The Great Persuasion. Reinventing Free Markets since the Depression*. Cambridge: Harvard University Press.
- Cockett, R. (1994). *Thinking the Unthinkable. Think-Tanks and the Economic Counter-Revolution, 1931-83*. London: Harper Collins.
- Denord, F. French. (2009). Neoliberalism and Its Divisions: From the Colloque Walter Lippmann to the Fifth Republic. I P. Mirowski & D. Plehwe (Red.), *The Road from Mont Pèlerin: The Ma-*

- king of the Neoliberal Thought Collective* (s. 45-67). Cambridge: Harvard University Press.
- Doering-Manteuffel, A. og Raphael, L. (2012) *Nach dem Boom. Perspektiven auf die Zeitgeschichte seit 1970* (3. udgave). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Ferguson, N., Maier, C. S., Manela, E. & Sargent, D. J. (Red). (2010). *The Shock of the Global: The 1970s in Perspective*. Cambridge: Harvard University Press.
- Fischer, K. & Plehwe, D. (2013). The 'Pink Tide' and Neoliberal Civil Society Formation. Think Tank Networks in Latin America. *State of Nature. An Online Journal of Radical Ideas*.
- Giersch, H. (1989) Anmerkungen zum weltwirtschaftlichen Denkansatz. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 125, 1-16.
- Hartwell, R. M. (1995). *A History of the Mont Pèlerin Society*. Indianapolis: Liberty Fund.
- Harvey, D. (2007). *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Hayek, F. A. v. (1944). *The Road to Serfdom*. Chicago: Chicago University Press.
- Hayek, F. A. v. (1945). The Use of Knowledge in Society. *American Economic Review*, 35, 519-530.
- Lal, D. (1983/2000). *The Poverty of 'Development Economics'*. Cambridge: MIT Press.
- McNamara, K. R. (1998). *The Currency of Ideas. Monetary Politics in the European Union*. Ithaca: Cornell University Press.
- Mirowski, P. & Plehwe, D. (Red.). (2009). *The Road from Mont Pèlerin: The Making of the Neoliberal Thought Collective*. Cambridge: Harvard University Press.
- Mourlon-Druol, E. (2012). *A Europe Made of Money. The Emergence of the European Monetary System*. Ithaca: Cornell University Press.
- Peck, J. (2012). *Constructions of Neoliberal Reason*. Oxford: Oxford University Press.
- Plehwe, D. (2009). The Origins of the Neoliberal Economic Development Discourse. I Philip Mirowski & Dieter Plehwe (Red.), *The Road from Mont Pèlerin: The Making of the Neoliberal Thought Collective* (s. 238-279). Cambridge: Harvard University Press.
- Plehwe, D. (2011). Transnational Discourse Coalitions and Monetary Policy: Argentina and the Limited Powers of the 'Washington Consensus.' *Critical Policy Studies*, 5, 127-148.
- Plehwe, D. & Walpen, B. (2006). Between Network and Complex Organization: The Making of Neoliberal Knowledge and Hegemony. I D. Plehwe, B. Walpen & G. Neunhöffer, *Neoliberal Hegemony* (s. 27-70). London: Routledge.
- Plehwe, D. & Walther, K. (2014). In the Shadows of Hayek and Friedman: Quantitative Analysis as an Exploratory Instrument in Socio-Historic Network Research. I H. Schulz-Forberg & N. Olsen (Red.). *Re-Inventing Western Civilisation: Transnational Reconstructions of Liberalism in Europe in the Twentieth Century* (s. 41-68). Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Plehwe, D., Walpen B. & Neunhöffer, G. (Red.). (2006). *Neoliberal Hegemony: A Global Critique*.

- London: Routledge.
- Plickert, P. (2008) *Wandlungen des Neoliberalismus. Eine Studie zu Entwicklung und Ausstrahlung der Mont Pèlerin Society*. Stuttgart: Lucius und Lucius.
- Ptak, R. Neoliberalism in Germany: Revisiting the Ordoliberal Foundations of the Social Market Economy. I P. Mirowski & D. Plehwe (Red.), *The Road from Mont Pèlerin: The Making of the Neoliberal Thought Collective* (s. 98-138). Cambridge: Harvard University Press.
- Ruggie, J. G. (1982). International Regimes, Transactions, and Change: Embedded Liberalism in the Postwar Economic Order. *International Organization*, 36, 379-415
- Schmelzer, M. (2010). *Freiheit für Wechselkurse und Kapital: Die Ursprünge neoliberaler Währungspolitik und die Mont Pèlerin Society*. Marburg: Metropolis.
- Schütz, A. (1964). The well-informed citizen. I Alfred Schütz, *Collected Papers, Vol. II: Studies in Social Theory* (s. 120-134). The Hague: Martinus Nijhoff.
- Simmons, B. A., Dobbin, F. & Garrett, G. (Red.). (2008). *The Global Diffusion of Markets and Democracy*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Stedman Jones, D. (2012). *Masters of the Universe. Hayek, Friedman, and the Birth of Neoliberal Politics*. Princeton: Princeton University Press.
- Stiglitz, J. E. (2000). The Contributions of the Economics of Information to Twentieth Century Economics. *Quarterly Journal of Economics*, 115, 1441-1478.
- Walpen, B. (2004). *Die offenen Feinde und ihre Gesellschaft. Eine hegemonietheoretische Studie zur Mont Pèlerin Society*. Hamburg: VSA Verlag.
- Wegmann, M. (2002). *Früher Neoliberalismus und Europäische Integration*. Baden-Baden: Nomos.